Qazaqstan Respýblıkasy Zańnama
jáne quqyqtyq aqparat ınstıtýtynyń

JARSHYSY

gylymi-quqyqtyq jýrnal №4 (71)-2022

Құрылтайшы және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМК
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.zqai.kz
сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың
негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға
арналған басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒССҚК 14.02.2022 ж.
№38 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Сәрпеков Р.Қ. - *з.ғ.к , Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері (Астана, Қазақстан) – (төраға)*
Абайділдинов Е.М. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Абызов Р.М. – *з.ғ.д. (Барнаул, Ресей)*
Белых В.С. – *з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)*
Губин Е.П. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Мельник Р.С. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Моисеев А.А. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Муромцев Г.И. – *з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)*
Рахметов С.М. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Малиновский В.А. – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*
Унзила Шапақ – *з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)*

Бас редактор

Дүйсенов Е.А. – *з.ғ.к.*

Редакциялық алқа құрамы

Азер Алиев – *PhD (Киль, Германия)*
Байниязова З.С. – *з.ғ.к. (Саратов, Ресей)*
Жанғарашев Р.М. – *LLM (Астана, Қазақстан)*
Исмағұлов Қ.Е. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Ишеков К.А. - *з.ғ.д., доцент (Мәскеу, Ресей)*
Қазбаева Ә.Ғ. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Қайырбаева Л.К. – *PhD (Астана, Қазақстан)*
Киязова А.Ж. – *LLM (Астана, Қазақстан)*
Құлжабаева Ж.О. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Мұрзашев Қ.Т – *(Астана, Қазақстан)*
Нұрмағамбетов Р.Ғ. – *PhD (Челябинск, Ресей)*
Примашев Н.М. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*
Рахымбердин К.Х. – *з.ғ.д. (Өскемен, Қазақстан)*
Тегізбекова Ж.Ч. – *з.ғ.к. (Бішкек, Қызғызстан)*
Финк Д.А. – *з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)*

Редактор – **Колтубаева Г.Б.**
Беттеуші – **Тасирова А.С.**
Тел.: 8 (7172) 26-61-29

Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрлігі Ақпарат комитетінің БАҚ есепке қою туралы куәлігі № 17761-Ж 25.06.2019 ж. (Алғашқы есепке қою кезі №6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы: Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ., Қабанбай-батыр даңғ.,
19, С-блогы, 306-каб.,тел.: 8(7172) 26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Редакция бағанасы 7

Конституциялық және әкімшілік құқық

Р.Қ. СӘРПЕКОВ Қазақстан Республикасы мемлекеттік органдарының заң жобалау қызметіндегі ғылыми қоғамдастықтың рөлі 13

Р.Қ. СӘРПЕКОВ, В.Т. КОНУСОВА Қазақстанда лоббизмді заңнамалық регламенттеу туралы мәселеге...............20

С.К. ЖЕТПИСОВ, Б.К. НҰРҒАЗИНОВ, А.Ш. ХАМЗИН Конституциялық құқықтар призмасы арқылы көші-қон: этникалық және демографиялық контекст, еңбек ресурстарының ұтқырлығы...29

А.А. КАРАЕВ Конституциялық сот - адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғаудың маңызды органы: шет елдердің тарихи-құқықтық тәжірибесі 41

Н.А. САРТАЕВА, Е.Б. АХМЕТОВ Мүгедек адамдардың елдің қоғамдық-саяси өміріне қатысуын қамтамасыз ету мақсатында саяси партиялар мен сайлау туралы заңнаманы жетілдіру мәселелері.........................50

А.С. АХМЕТОВ Құқықтық білім берудің дамуының қазіргі мәселелері...59

Ж.У. ТЛЕМБАЕВА, Г.С. БАЗАРОВА Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы заңнамасының кейбір мәселелері туралы...................................68

А.Ә. ДӘУЛЕТХАНОВА Қазақстан Республикасының қоғамдық денсаулық сақтау заңнамасының жай-күйі мен дамуы..76

Азаматтық және азаматтық-процестік құқық

А. АМАНГЕЛДІ Қолданыстағы 2018 жылдың 20 маусымындағы зияткерлік меншік аясындағы Қазақстан Республикасының заңнамасында з.ғ.д., профессор А. Амангелдінің диссертациясынан не жүзеге асты 85

А.А. АСЫЛБЕКОВА Қазақстан Республикасының Азаматтық процестік кодексіне енгізілген кейбір өзгерістер мен толықтырулар 94

Ф.Г. ИБРАГИМОВА, Е.М. АЙТКАЗИН, А.Е. ИСМАГУЛОВ Қазақстан Республикасының фармацевтика нарығында дәрілік заттар мен медициналық бұйымдарды ілгерілету этикасы қағидаларының сақталуы..101

Г.Э. АБДРАСУЛОВА, У.Е. КУДИЯРОВА Некелерін бұзған бұрынғы ерлі-зайыптылардың кезінде бір-біріне берген сыйлықтарын қайтару жолдары (сот шешімі негізінде) 110

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

Д.А. ФИНК Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің басында жәбірленушінің құқықтарын қалпына келтірудің қылмыстық-процестік құралына қол жеткізу 117
С.М. РАХМЕТОВ Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін жауапкершілік туралы Қылмыстық кодекстің кейбір нормаларын қолдану практикасының мониторингі 124
К.Х. РАХИМБЕРДИН, М.Р. ГЕТА (Новокузнецк, Ресей) Қазақстан Республикасындағы еңбек саласындағы сексуалдық зорлық-зомбылық пен қысым көрсетуге қарсы іс-қимылдың кейбір криминологиялық және қылмыстық-құқықтық аспектілері 135
Б.М. ИМАШЕВ Маман мен сот сарапшысының қызметінде қылмыстық сот ісін жүргізу қағидаттарын іске асыру: проблемалар мен перспективалар. 1 бөлім............ 146
К.Е. ИСМАГУЛОВ, Е.Н. КАЛИАКПЕРОВА Тараптардың жарыспалылығы мен тең құқылығы қағидатын дамыту шеңберінде азаматтардың құқықтарын қорғау 155

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

Е.В. ПОРОХОВ Халықаралық салық құқығының түсінігі, пәні және нысандары туралы мәселеге 165
Е.С. ЖАМБАЕВ, Н. СӘУЛЕН, А.Н. САГАДИЕВ Европалық құқықтағы жеке өмір мен дербес деректерді қорғауды құқықтық реттеудің өзекті мәселелері 174
А.А. КЕНЖАЕВ, Ж.А. ХУДОБЕРГАНОВ (Өзбекстан Республикасы, Ташкент) Орталық Азияның су-құқықтық мәселесі «парламенттік дипломатия» объектілерінің бірі ретінде 183
А.М. ҚАРАТАЕВА, Д.Б. МАХАМБЕТСАЛИЕВ Америка Құрама Штаттарындағы мемлекеттік биліктің іске асырылуының кейбір мәселелері 192
М.Н. НҰРТАЙ, Ж.Т. САЙРАМБАЕВА ТРИПС келісіміндегі шекаралық шаралар туралы ережелерінің Қазақстан Республикасының заңнамасына әсері 204

Құқықтық мониторинг

Е.К. АХМЕТОВ, М.Ж. КУЛИКПАЕВА Қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарын мемлекеттік реттеу, бақылау және қадағалаудың кейбір мәселелері 212
М.И. ДЯЧУК, С.С. ШИШИМБАЕВА «Лотереялар және лотерея қызметі туралы» Қазақстан Республикасы заңының тиімділігін талдау 224
Ж.А. ЖАДАУОВА, А.С. РАМАЗАНОВА Халықтың радиациялық қауіпсіздігі саласындағы заңнаманы жетілдіру 235

Мемлекеттік тілдегі заңшығармашылық практикасынан

Ғ.Д. МАҚАНОВА Халықаралық шарттардың ғылыми лингвистикалық сараптама-сының кейбір мәселелері............ 246

Жас ғалым мінбері

Е.Б. АХМЕТОВ Қазақстан Республикасы мен шет елдерде әкімшілік сот ісін жүргізуде соттың белсенді рөлі қағидасы 252
А.Р. КУМАРБЕКОВА Қазақстан Республикасының Конституциясы – мемлекеттің негізгі актісі: теориядан реформалау тәжірибесіне дейін............ 261
А.Б. САТАЕВА Англия мен Қазақстанның азаматтық процесіндегі сотқа дейінгі хаттама: салыстырмалы талдау............ 268
А.Е. НҰРТАН Атқарушылық іс жүргізудің құқықтың дербес саласы ретіндегі мәні мен маңызы 276
Г.С. ТАТЕБАЕВА Жоғары қауіптілік көзі келтірген зиян үшін жауапкершілік мәселелері............ 283

«Жаршының» архивтегі беттері

С.С. ҚАРЖАУБАЕВ З.ғ.к. Л.Т. Тұрғанбаеваның «Қазақстандағы тіл саясаты» ғылыми жарияланымына қайта оралғанда............ 291

Библиография

В.Б. ЕВДОКИМОВ М. Какителашвилидің «Деятельность политических партий в государствах-участниках СНГ» атты монографиясына рецензия. - Мәскеу: Проспект, 2021. – 228 б. 299

ВЕСТНИК

Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан

научно-правовой журнал №4 (71)-2022

Учредитель и издатель:
РГП на ПХВ «Институт законодательства и правовой информации Республики Казахстан»
Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на сайте **www.zqai.kz**
Включен в перечень изданий для публикации основных научных результатов диссертаций по юридическим наукам
(Приказ КОКСОН МОН РК №38 от 14.02.2022 г.)

Состав Редакционного совета

Сарпеков Р.К. – *к.ю.н., Заслуженный деятель Казахстана (Астана, Казахстан) – (председатель)*
Абайдельдинов Е.М. – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Абызов Р.М. – *д.ю.н. (Барнаул, Россия)*
Белых В.С. – *д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)*
Губин Е.П. – *д.ю.н. (Москва, Россия)*
Мельник Р.С. – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Моисеев А.А. – *д.ю.н. (Москва, Россия)*
Муромцев Г.И. – *д.ю.н. (Москва, Россия)*
Рахметов С.М. – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Малиновский В.А. – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Унзила Шапак – *д.ю.н. (Астана, Казахстан)*

Главный редактор

Дюсенов Е.А. – *к.ю.н.*

Состав Редакционной коллегии

Азер Алиев – *PhD (Киль, Германия)*
Байниязова З.С. – *к.ю.н. (Саратов, Россия)*
Джангарашев Р.М. – *LLM (Астана, Казахстан)*
Исмагулов К.Е. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Ишеков К.А. - *д.ю.н. (Москва, Россия)*
Казбаева А.Г. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Каирбаева Л.К. – *PhD (Астана, Казахстан)*
Киязова А.Ж. – *LLM (Астана, Қазақстан)*
Кулжабаева Ж.О. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Мурзашев К.Т. – *(Астана, Казахстан)*
Нурмагамбетов Р.Г. – *PhD (Челябинск, Россия)*
Примашев Н.М. – *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*
Рахимбердин К.Х. – *д.ю.н. (Усть-Каменогорск, Казахстан)*
Тегизбекова Ж.Ч. – *к.ю.н. (Бишкек, Кыргызстан)*
Финк Д.А. - *к.ю.н. (Астана, Казахстан)*

Редактор – **Колтубаева Г.Б.**
Верстка – **Тасирова А.С.**
Тел.: 8 (7172) 26-61-29

Свидетельство о постановке на учет СМИ № 17761-Ж от 25.06.2019 г. Комитета информации Министерства информации и коммуникаций Республики Казахстан (Первичная постановка на учет №6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес: Республика Казахстан,010000, г. Астана, пр. Кабанбай батыра, 19, блок С, каб. 306, тел.:8(7172)26-61-22
www.zqai.kz, E-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Колонка редакции....................9

Конституционное и административное право

Р.К. САРПЕКОВ Роль научного сообщества в законопроектной деятельности государственных органов Республики Казахстан....................13

Р.К. САРПЕКОВ, В.Т. КОНУСОВА К вопросу о законодательной регламентации лоббирования в Казахстане....................20

С.К. ЖЕТПИСОВ, Б.К. НУРГАЗИНОВ, А.Ш. ХАМЗИН Миграция через призму конституционных прав: этнический и демографический контекст, мобильность трудовых ресурсов....................29

А.А. КАРАЕВ Конституционный суд – важнейший орган защиты прав и свобод человека и гражданина: историко-правовой опыт зарубежных стран....................41

Н.А. САРТАЕВА, Е.Б. АХМЕТОВ Вопросы совершенствования законодательства о политических партиях и выборах в целях обеспечения участия лиц с инвалидностью в общественно-политической жизни страны....................50

А.С. АХМЕТОВ Актуальные вопросы развития правового образования....................59

Ж.У. ТЛЕМБАЕВА, Г.С. БАЗАРОВА О некоторых проблемах законодательства Республики Казахстан в области здравоохранения....................68

А.А. ДАУЛЕТХАНОВА О состоянии и развитии законодательства об общественном здравоохранении Республики Казахстан....................76

Гражданское и гражданско-процессуальное право

А. АМАНГЕЛЬДЫ Что из диссертации д.ю.н. профессора А. Амангельды реализовано в действующем законодательстве Республики Казахстан в сфере интеллектуальной собственности от 20 июня 2018 года....................85

А.А. АСЫЛБЕКОВА Некоторые изменения и дополнения, внесенные в Гражданский процессуальный кодекс Республики Казахстан....................94

Ф.Г. ИБРАГИМОВА, Е.М. АЙТКАЗИН, А.Е. ИСМАГУЛОВ Соблюдение правил этики продвижения лекарственных средств и медицинских изделий на фармацевтическом рынке Республики Казахстан....................101

Г.Э. АБДРАСУЛОВА, У.Е. КУДИЯРОВА Способы взаимного возврата дара бывшими супругами при расторжении брака (на основании решения суда)....................110

Уголовное право и уголовный процесс
Д.А. ФИНК Доступ к уголовно-процессуальным средствам восстановления прав потерпевшего в начале досудебного расследования 117
С.М. РАХМЕТОВ Мониторинг практики применения некоторых норм Уголовного кодекса об ответственности за уголовные правонарушения в сфере экономической деятельности 124
К.Х. РАХИМБЕРДИН, М.Р. ГЕТА (г. Новокузнецк, Россия) Некоторые криминологические и уголовно-правовые аспекты противодействия сексуальному насилию и домогательствам в сфере труда в Республике Казахстан 135
Б.М. ИМАШЕВ Реализация принципов уголовного судопроизводства в деятельности специалиста и судебного эксперта: проблемы и перспективы. Часть 1. 146
К.Е. ИСМАГУЛОВ, Е.Н. КАЛИАКПЕРОВА Защита прав граждан в рамках развития принципа состязательности и равноправия сторон 155

Международное право и сравнительное правоведение
Е.В. ПОРОХОВ К вопросу о понятии, предмете и формах международного налогового права 165
Е.С. ЖАМБАЕВ, Н. САУЛЕН, А.Н. САГАДИЕВ Актуальные вопросы правового регулирования защиты частной жизни и персональных данных в европейском праве 174
А.А. КЕНЖАЕВ, Ж.А. ХУДОБЕРГАНОВ (Ташкент, Республика Узбекистан) Водно-правовая проблема Центральной Азии как один из объектов «парламентской дипломатии» 183
А.М. КАРАТАЕВА, Д.Б. МАХАМБЕТСАЛИЕВ Некоторые вопросы осуществления государственной власти в Соединенных Штатах Америки 192
М.Н. НУРТАЙ, Ж.Т. САЙРАМБАЕВА Влияние положений соглашения ТРИПС о пограничных мерах на законодательство Республики Казахстан 204

Правовой мониторинг
Е.К. АХМЕТОВ, М.Ж. КУЛИКПАЕВА Некоторые вопросы государственного регулирования, контроля и надзора финансового рынка и финансовых организаций 212
М.И. ДЯЧУК, С.С. ШИШИМБАЕВА Анализ эффективности закона Республики Казахстан «О лотереях и лотерейной деятельности» 224
Ж.А. ЖАДАУОВА, А.С. РАМАЗАНОВА Совершенствование законодательства в сфере радиационной безопасности населения 235

Из практики законотворчества на государственном языке
Г.Д. МАКАНОВА Некоторые вопросы научной лингвистической экспертизы международных договоров 246

Трибуна молодого ученого
Е.Б. АХМЕТОВ Принцип активной роли суда в административном судопроизводстве Республики Казахстан и в зарубежных странах 252
А.Р. КУМАРБЕКОВА Конституция Республики Казахстан – основополагающий акт государства: от теории к опыту реформирования 261
А.Б. САТАЕВА Досудебный протокол в гражданском процессе Англии и Казахстана: сравнительный анализ 268
А.Е. НҰРТАН Сущность и значение исполнительного производства как отдельной отрасли права 276
Г.С. ТАТЕБАЕВА Проблемы ответственности за вред, причиненный источником повышенной опасности 283

Архивные страницы «Вестника»
С.С. КАРЖАУБАЕВ Возвращаясь к научной публикации к.ю.н. Л.Т. Турганбаевой «Языковая политика в Казахстане» 291

Библиография
В.Б. ЕВДОКИМОВ Рецензия на монографию М. Какителашвили «Деятельность политических партий в государствах – участниках СНГ». – Москва: Проспект, 2021. – 228 с. 299

Bulletin of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan

JARSHYSY

scientific and legal journal №4 (71)-2022

Founder and publisher:
RSE on the REM «Institute of Legislation and Legal information of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed on the website
www.zqai.kz
Included in the list of publications of basic scientific results of dissertations on legal sciences (Order CCES MES RK №38 from 14.02.2022)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. – *c.j.s., Honored Worker of Kazakhstan (Astana, Kazakhstan) – (Chairman)*
Abaydeldinov E.M. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Abyzov R.M. – *d.j.s. (Barnaul, Russian)*
Belih V.S. – *d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)*
Gubin E.P. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Melnik R.S. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Moiseev A.A. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Muromcev G.I. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Rahmetov S.M. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Malinovski V.A. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Unzila Shapak – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*

Chief Editor
Dyussenov Ye.A. – *c.j.s.*

Editorial Board members

Azer Aliyev – *PhD (Kiel, Germany)*
Bainiyazova Z.S. – *c.j.s. (Saratov, Russian)*
Dzhangarashev R.M. – *LLM (Astana, Kazakhstan)*
Ismagulov K.Y. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Ishekov K.A. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Kazbayeva A.G. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Kairbaeva L.K. – *PhD (Astana, Kazakhstan)*
Kiyazova A.Zh. – *LLM (Astana, Kazakhstan)*
Kulzhabayeva Zh.O. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Murzashev K.T. – *(Astana, Kazakhstan)*
Nurmagambetov R.G. – *PhD (Chelyabinsk, Russian)*
Primashev N.M. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Rakhimberdin K.H. – *d.j.s. (Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan)*
Tegizbekova Zh.Ch. – *c.j.s. (Bishkek, Kyrgyzstan)*
Fink D.A. - *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*

Editor – **Koltubaeva G.B.**
Layout – **Tasirova A.S.**
Tel.: 8 (7172) 26-61-29

The certificate of registration of mass media №17761-G from 25.06.2019 from the Information Committee of the Ministry of Information and Communications of the Republic of Kazakhstan (Number and date of primary registration №6592-Zh.07.09.2005.)

Address: The Republic of Kazakhstan, 010000, Astana, Kabanbay-batyr ave., 19, block C, office 306, тел.: 8 (7172) 26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Editorial **11**

Constitutional and Administrative Law

R.K. SARPEKOV The role of scientific community in the legislative activities of state bodies of the Republic of Kazakhstan 13

R.K. SARPEKOV, V.T. KONUSOVA On the issue of legislative regulation of lobbying in Kazakhstan 20

S.K. ZHETPISOV, B.K. NURGAZINOV, A.S. KHAMZIN Migration through the prism of constitutional rights: ethnic and demographic context, labor mobility 29

A.A. KARAEV The constitutional court is the most important body for the protection of human and civil rights and freedoms: historical and legal experience of foreign countries 41

N.A. SARTAYEVA, Y.B. AKHMETOV Issues of improving legislation on political parties and elections in order to ensure participation of persons with disabilities in the socio-political life of the country 50

A.S. AKHMETOV Current issues of the development of legal education 59

Zh.U. TLEMBAYEVA, G.S. BAZAROVA About some problems of the legislation of the Republic of Kazakhstan in the field of healthcare.. 68

A.A. DAULETKHANOVA On the state and development of legislation on public health of the Republic of Kazakhstan 76

Civil and Civil Procedure Law

A. AMANGELDY What from the thesis of doctor of law, professor Amangeldy A.A. implemented in the current legislation of the Republic of Kazakhstan in the sphere of intellectual property of june 20, 2018 85

A.A. ASSYLBEKOVA Some amendments and additions made to the Civil procedure code of the Republic of Kazakhstan 94

F.G. IBRAGIMOVA, Y.M. AYTKAZIN, A.E. ISMAGULOV Compliance with the rules of ethics for the promotion of medicines and medical products in the pharmaceutical market of the Republic of Kazakhstan.. 101

G.E. ABDRASULOVA, U.E. KUDIYAROVA Ways to return gifts to each other at the dissolution of marriage by former spouses (based on a court decision) 110

Criminal law and Criminal procedure
D.A. FINK Access to the criminal procedure means of restoring the rights of the victim at the beginning of the pre-trial investigation.......... 117
S.M. RAKHMETOV Monitoring of the practice of applying certain norms of the Criminal code on liability for criminal offenses in the field of economic activity.......... 124
K.K. RAKHIMBERDIN, M.R. GETA (Novokuznetsk, Russia) Some criminological and criminal legal aspects of countering sexual violence and harassion in the sphere of work in the Republic of Kazakhstan.......... 135
B.M. IMASHEV Implementation of the principles of criminal justice in the activities of a specialist and a forensic expert: problems and prospects. Part 1.......... 146
K.E. ISMAGULOV, E.N. KALIAKPEROVA Protection of the rights of citizens in the framework of the development of the principle of competition and equality of the parties.......... 155

International law and Comparative law
Y.V. POROKHOV To the question of the concept, subject and forms of international tax law.......... 165
Y.S. ZHAMBAYEV, N. SAULEN, A.N. SAGADIEV Actual problems of legal regulation of privacy and personal data protection in european law.......... 174
A.A. KENZHAEV, J.A. KHUDOBERGANOV (Tashkent, Republic of Uzbekistan) The water and legal problem of Central Asia as one of the objects of "parliamentary diplomacy".......... 183
A.M. KARATAYEVA, D.B. MAKHAMBETSALIYEV Some issues of the exercise of the state power in the United States of America.......... 192
M.N. NURTAY, ZH.T. SAYRAMBAEVA Impact of the TRIPS agreement provisions on border measures on the legislation of the Republic of Kazakhstan.......... 204

Legal monitoring
Y.K. AKHMETOV, M.ZH. KULIKPAYEVA Some issues of state regulation, control and supervision of the financial market and financial organizations.......... 212
M.I. DYACHUK, S.S. SHISHIMBAYEVA Analysis of the effectiveness of the Law of the Republic of Kazakhstan «On Lotteries and lottery activities».......... 224
ZH.A. ZHADAUOVA, A.S. RAMAZANOVA Improvement of legislation in the field of radiation safety of the population.......... 235

From the lawmaking practice in the official language
G.D. MAKANOVA Certain issues of international treaties scientific linguistic expertise.......... 246

Young researchers' tribune
Y.B. AKHMETOV The principle of the active role of the court in the administrative proceedings of the Republic of Kazakhstan and in foreign countries.......... 252
A.R. KUMARBEKOVA Constitution of the Republic of Kazakhstan is the fundamental act of the state: from theory to experience of reform.......... 261
A.B. SATAYEVA Pre-action protocol in civil proceedings in England and Kazakhstan: a comparative analysis.......... 268
A. NURTAN Essence and meaning of enforcement proceedings as a separate branch of law.......... 276
G. S. TATEBAYEVA Problems of liability for damage caused by a source of increased danger.......... 283

The archive pages of the «Bulletin»
S.S. KARZHAUBAYEV Returning to the scientific publication of c.l.s. L.T. Turganbayeva «Language policy in Kazakhstan».......... 291

Bibliography
V.B. EVDOKIMOV Review of M. Kakitelashvili's monograph «Activity of political parties in the CIS member states». – Moscow: Prospekt, 2021. – 228 p.......... 299

ӘОЖ 341.1:341.24(574)

ТРИПС КЕЛІСІМІНДЕГІ ШЕКАРАЛЫҚ ШАРАЛАР ТУРАЛЫ ЕРЕЖЕЛЕРІНІҢ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЗАҢНАМАСЫНА ӘСЕРІ

Мадина Нуртаевна Нуртай[1]
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің халықаралық құқық кафедрасының PhD докторанты, магистр, Алматы, Қазақстан, e-mail: madinur@mail.ru

Жулдыз Талгатовна Сайрамбаева
З.ғ.к., әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің халықаралық құқық кафедрасының доценті, Алматы, Қазақстан,e-mail: zhuldyz.sairam@gmail.com

Аннотация. *Зерттеу тақырыбының өзектілігі шекаралардағы зияткерлік меншік құқықтарын, әсіресе авторлық құқықпен қорғалатын жалған тауарлық белгілер мен қарақшылық тауарларға қатысты шекарадағы шараларды күшейту қажеттілігін мойындау маңыздылығына негізделеді. Осы мәселе Дүниежүзілік сауда ұйымының (бұдан әрі – ДСҰ) шеңберінде жүргізілген келіссөздер барысында да талқыланып, Зияткерлік меншік құқықтарының сауда аспектілері жөніндегі келісіміне (бұдан әрі – ТРИПС Келісімі) шекаралық шаралардың тәртібіне қатысты ережелердің енгізілуіне түрткі болды. Мұндай шаралар, әсіресе жаһандық нарықтың кеңеюі мен өзара байланыстылығын ескере отырып, зияткерлік меншік құқықтарын қорғаудағы және осы салада орын алған құқық бұзушылықпен күресудің алғашқы қадамы болды. Сондай-ақ, ТРИПС Келісімінің шарттарының бірі – «ex officio» қағидатын іске асыру болып табылады. Мақаланың мақсаты – Қазақстан Республикасының ТРИПС Келісіміне сәйкес, әсіресе шекаралық бақылау шараларына қатысты зияткерлік меншік құқықтарын қорғау жөніндегі міндеттемелерін орындау үшін қабылдаған шараларын қарастыру. Осы мақсатқа қол жеткізу үшін аталған Келісімдегі шекаралық шаралар туралы ережелері сараланып, сонымен қатар зияткерлік меншікті қорғау үшін Еуразиялық экономикалық одақтың (бұдан әрі – ЕАЭО) мүше елдерінің кеден органдарының «ex-officio» қағидатының қолдануына талдау жасалынды. Мақаланы жазу барысында анализ, бақылау, нақтылау секілді ғылыми әдістер қолданылды. Авторлар мақалада осы бағытты зерттеген отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектері пайдаланылды. Мақаланың соңында ЕАЭО елдері шекарадағы зияткерлік меншік құқығы объектілерін реттеуде ортақ стандарттарын қалыптастыруды одан әрі нығайту қажет деген қорытындыға келді.*

Түйін сөздер: *зияткерлік меншік, ДСҰ, ЕАЭО, ТРИПС Келісімі, контрафактілік тауар, шекаралық шаралар, ex – officio.*

ВЛИЯНИЕ ПОЛОЖЕНИЙ СОГЛАШЕНИЯ ТРИПС О ПОГРАНИЧНЫХ МЕРАХ НА ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Нуртай Мадина Нуртаевна
PhD докторант кафедры международного права Казахского национального университета имени аль-Фараби, магистр, Алматы, Казахстан, e-mail: madinur@mail.ru

[1] *Хат-хабарға арналған автор*

Сайрамбаева Жулдыз Талгатовна
К.ю.н., доцент кафедры международного права Казахского национального университета имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан, e-mail: zhuldyz.sairam@gmail.com

Аннотация. *Актуальность темы исследования обусловлена важностью признания необходимости усиления пограничных мер в отношении прав интеллектуальной собственности на границах, особенно в отношении поддельных товарных знаков и пиратских товаров, охраняемых авторским правом. Данный вопрос обсуждался и в ходе переговоров, проведенных в рамках Всемирной торговой организации (далее – ВТО), что послужило толчком к введению в соглашение по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности (далее – соглашение ТРИПС) положений, касающихся порядка пограничных мер. Такие меры, особенно с учетом расширения и взаимосвязанности глобального рынка, стали первым шагом в защите прав интеллектуальной собственности и борьбе с правонарушениями, имеющимися в этой сфере. Также одним из условий соглашения ТРИПС является реализация принципа «ex officio». Цель статьи – рассмотреть меры, принимаемые Республикой Казахстан для выполнения обязательств по защите прав интеллектуальной собственности в соответствии с соглашением ТРИПС, особенно в отношении мер пограничного контроля. Для достижения этой цели в данном соглашении проанализированы положения о пограничных мерах, а также проведен анализ применения принципа «ex – officio» таможенными органами стран-членов Евразийского экономического союза (далее-ЕАЭС) для защиты интеллектуальной собственности. При написании статьи использовались такие научные методы, как анализ, наблюдение, уточнение. Авторы в статье использованы труды отечественных и зарубежных ученых, изучавших данное направление. В заключение статьи пришели к выводу о необходимости дальнейшего укрепления формирования общих стандартов по регулированию объектов прав интеллектуальной собственности на границе в странах ЕАЭС.*

Ключевые слова: *интеллектуальная собственность, ВТО, ЕАЭС, соглашение по ТРИПС, контрафактный товар, пограничные меры, ex – officio.*

IMPACT OF THE TRIPS AGREEMENT PROVISIONS ON BORDER MEASURES ON THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Nurtay Madina Nurtaevna
PhD student of Chair of International Law of Al-Farabi Kazakh National University, Master, Almaty, Kazakhstan, e-mail: madinur@mail.ru

Sayrambaeva Zhuldyz Talgatovna
PhD in Law, Associate Professor of the Department of International Law of Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan, e-mail: zhuldyz.sairam@gmail.com

Abstract. *The relevance of the research topic is due to the importance of recognizing the need to strengthen border measures with respect to intellectual property rights at borders, especially with respect to counterfeit trademarks and pirated goods protected by copyright. This issue was also discussed during negotiations held within the framework of the World Trade Organization (WTO), which served as an impetus for the introduction of provisions on the procedure for border measures into the Agreement on Trade–Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement). Such measures, especially taking into account the expansion and interconnectedness of the global market, have become the first step in protecting intellectual property rights and combating offenses in this area. Also, one of the conditions of the TRIPS agreement is the implementation of the "ex officio" principle. The purpose of the article is to consider the measures taken by the Republic of Kazakhstan to fulfill its obligations to protect intellectual property rights*

in accordance with the TRIPS agreement, especially with regard to border control measures. To achieve this goal, this agreement analyzes the provisions on border measures, as well as analyzes the application of the "ex–officio" principle by the customs authorities of the member states of the Eurasian Economic Union (EAEU) for the protection of intellectual property. When writing the article, such scientific methods as analysis, observation, clarification were used. The authors of the article used the works of domestic and foreign scientists who studied this area. At the end of the article, it was concluded that in the EAEU countries it is necessary to further strengthen the formation of common standards in the regulation of objects of intellectual property rights at the border.

Keywords: *intellectual property, WTO, EAEU, TRIPS Agreement, counterfeit goods, border measures, ex–officio.*

DOI: 10.52026/2788-5291_2022_71_4_204

Кіріспе

Зияткерлік меншік құқығының бұзылуы тауар белгісімен заңсыз сәйкестендірілетін, әдеби шығарманы немесе дизайнды заңсыз шығаратын, сондай-ақ қорғалған патентті білдіретін тауарларда негізінде көрініс табады. Бұл бұзушылықтар келісімшарттық, сондай-ақ, көбінесе келісімшарттық емес қатынастар аясында орын алуы мүмкін. Әр мемлекетте олардың сипаттамаларына және қолданыстағы заңнамасына байланысты зияткерлік меншік құқықтарын бұзу қылмыстық немесе азаматтық сот тәртібімен қудалануы мүмкін. Кез келген жағдайда, контрафактілі болып табылатын тауарлар халықаралық нарықта сатылымға шығады, сондай-ақ олар бір елден шығып, екінші елге кіру үшін кеденнен өтуі керек [1]. Осыған байланысты шекарада зияткерлік меншік құқықтарын сақтауды қамтамасыз ету күрделі, әрі көкейкесті мәселеге айналып отыр.

Шынында да, контрафактілік тауарлармен сауданы тоқтатуға байланысты ұмтылыстар ГАТТ бойынша келіссөздердің негізінде болды, соның нәтижесінде ТРИПС Келісімі жасалды [2]. Аталған келісімнің ережелеріне сәйкес ДСҰ-ның құрамындағы мемлекеттер контрафактілік тауарларды әкелінгендігіне күдіктенуге, құзыретті органдарға кеден органдарының сол секілді тауарларды еркін айналымға шығаруды тоқтата тұруы туралы өтінішті беруге негізі бар құқық иеленушіге мүмкіндік беретін шараларды қабылдайды. Бұл ережелер ұлттық заңнамаға өзгерту енгізу немесе оларды тікелей қолданудан бас тартатын мүше мемлекеттер ДСҰ-ның аталған келісіміне сәйкес санкцияларға ұшырауы мүмкін. Қазақстан да ДСҰ-ның мүшесі ретінде заңнамалық және атқарушы тетіктердің көмегімен шекаралық шаралар арқылы зияткерлік меншікті қорғауды күшейтуге атсалысады.

Әдістер мен материалдар

Мақаланы зерттеу барысында еліміздің қазіргі уақытта қолданылатын «Қазақстан Республикасындағы кедендік реттеу туралы» 2017 жылғы 26 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының №123-VI Кодексі, «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне кедендік реттеу және кәсіпкерлік қызмет мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2021 жылғы 5 қаңтардағы Қазақстан Республикасының №407-VI ҚРЗ Заңы пайдаланылды. Сондай-ақ, ДСҰ шеңберінде 1994 жылы 15 сәуірде қабылданған «Зияткерлік меншік құқықтарының сауда аспектілері жөніндегі келісімі», 2017 жылы 11 сәуірде қабылданған «Еуразиялық экономикалық одақтың кеден кодексі туралы шарт» т.б. бар.

Зерттеу тақырыбына талдау жүргізу барысында нормативтік, салыстырмалы-құқықтық, теориялық талдау және қорытындылау, жүйелік және функционалды ұстанымдар тәрізді әдістер кеңінен қолданылды.

Талқылаулар

2018 жылғы 1 қаңтардан бастап Қазақстан үшін зияткерлік меншік құқықтарын қорғауды қарастыратын Кедендік бақылау саласындағы кейбір тұжырымдамалық және жаңа рәсімдік талаптарды қамтитын ЕАЭО Кеден кодексі күшіне енді. Кедендік операциялар мен оларды жасау тәртібі ЕАЭО заңнамасымен, ал кейбір жағдайларда ЕАЭО Кеден кодексі ұлттық заңнамаға сілтеме нормаларын қамтиды. ЕАЭО Кеден кодексі кедендік рәсімдерді оңайлату және үйлестіру туралы Киото Конвенциясының және ДСҰ-ның сауда рәсімдерін оңайлату туралы Бали келісімі ережелерін қоса алғанда, кедендік әкімшілендірудің озық халықаралық тәжірибесіне негізделеді. ЕАЭО Кеден кодексін дайындау кезінде Кеден одағының

және кедендік реттеу саласындағы бірыңғай экономикалық кеңістіктің қолданыстағы шарттық-құқықтық базасы кодификацияланып қана қоймай, қолданыстағы талаптар мен халықаралық стандарттарды ескере отырып, ЕАЭО Кеден кодексінде өзектендірілді[2].

2018 жылғы 1 қаңтарында «Қазақстан Республикасындағы кедендік реттеу туралы» № 123-VI ҚРЗ Кодексі (бұдан әрі – Кодекс) күшіне енді[3]. Кодексті қабылдаудың негізгі мақсаты Еуразиялық экономикалық одақтың Кеден кодексіне (бұдан әрі – ЕАЭО Кеден кодексі) сәйкес келтіру болғандықтан, Кодекске ЕАЭО Кеден кодексінің ережелері имплементацияланды.

Кодекс ЕАЭО Кеден кодексінің тиісті ережелерін нақтылайтын зияткерлік меншік объектілеріне құқықтарды қорғау жөніндегі шараларға арналған 53-тарауды қамтиды. Ол кеден органдары қолданатын айрықша құқықтарды қорғау жөніндегі негізгі шара зияткерлік меншік объектілерінің кедендік тізіліміндегі мәліметтер негізінде тауарларды шығаруды тоқтата тұрумен байланысты. ЕАЭО Кеден кодексіне сәйкес мүше мемлекеттің кеден органдары мүше мемлекеттердің зияткерлік меншік объектілерінің бірыңғай кедендік тізіліміне және осындай мүше мемлекеттің кеден органдары жүргізетін зияткерлік меншік объектілерінің ұлттық кедендік тізіліміне енгізілген зияткерлік меншік объектілеріне құқықтарды қорғау жөнінде шаралар қабылдайды (384-баптың 5-тармағы)[4].

Объектіні зияткерлік меншік объектілерінің бірыңғай кедендік тізіліміне қосу үшін ЕАЭО-ның барлық елдерінің кеден органдарымен келісу қажет. Осыған ұқсас ереже кедендік реттеу туралы қазақстандық заңда да көзделген. Қазақстан заңнамасы бойынша кеден органдары қорғау мерзімін зияткерлік меншік объектілері ЕАЭО-ға мүше мемлекеттердің зияткерлік меншік объектілерінің бірыңғай кедендік тізіліміне не кедендік тізілімге енгізілген кезде, құқық иеленуші өтінішінде көрсеткен мерзімді, сондай-ақ өтінішке қоса берілетін құжаттардың қолданылу мерзімдерін ескере отырып белгілейді, бірақ ол осындай тізілімдерге енгізілген күннен бастап екі жылдан аспауы тиіс (464-бабының 1-тармағы). ЕАЭО-ға мүше мемлекеттердің зияткерлік меншік объектілерінің бірыңғай кедендік тізіліміне енгізілуі мүмкін зияткерлік меншік объектілеріне авторлық құқық және сабақтас құқықтар объектілері, тауар белгілері, қызмет көрсету белгілері және тауарлар шығарылған жерлердің атаулары жатады (459 бабының 3-тармағы)[5]. Сондай-ақ, Армения Республикасы, Беларусь Республикасы, Қырғыз Республикасында тізілімдерге енгізілген күннен бастап екі жылдан аспауға тиіс, ал Ресей Федерациясында бұл мерзімді құқық иесі көрсетеді және де ол кеден тізіліміне енгізілген күннен бастап үш жылдан аспайды[6].

Рәсімдерді едәуір қиындататын факторлардың бірі, ол зияткерлік меншік объектілерінің кедендік тізіліміне енгізу барысында кепілдікті қамтамасыз ету немесе оған тең кепілдік беру шарты болып табылады. Құқық иесінен кепіл немесе кепілдік талап ету құқығы ТРИПС Келісімінің (53-бабы) талаптарында көзделген. Кепіл немесе баламалы кепілдік қажеттілігі құқық иеленушінің заңсыз әрекеттерінің кінәсінен кеден органдарының іс-әрекеттерімен декларантқа материалдық залал келтірілетін жағдайдың ықтималдығына негізделеді.

Зияткерлік меншік объектілерін зияткерлік меншік объектілерінің бірыңғай кедендік тізіліміне қосу үшін кем дегенде он мың еуроға тең сақтандыру полисін ұсыну қажет. Бұл саясат ЕАЭО-ның барлық елдерінде жарамды болуы тиіс. Егер барлық елдерде

---

[2] *Информация о вступлении в силу таможенного кодекса евразийского экономического союза. [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://www.asmap.ru/upload/iblock/48d/48de46e209dc2fd2a73de624b4b6b5f7.pdf*

[3] *«Қазақстан Республикасындағы Кедендік реттеу туралы» 2017 жылғы 26 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының № 123-VI ҚРЗ Кодексі (2022.14.07. берілген өзгерістер мен толықтырулармен). [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37798706#activate_doc=2*

[4] *«Таможенный кодекс Евразийского экономического союза» (ред. от 29.05.2019) (приложение N 1 к Договору о Таможенном кодексе Евразийского экономического союза). [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_215315/33b5080ee677237c8f318590b58048b6347fdcdb/*

[5] *«Қазақстан Республикасындағы Кедендік реттеу туралы» 2017 жылғы 26 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының № 123-VI ҚРЗ Кодексі (2022.14.07. берілген өзгерістер мен толықтырулармен). [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37798706#activate_doc=2*

[6] *Порядок включения объектов интеллектуальной собственности в национальные таможенные реестры государств – членов Евразийского экономического союза. [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/finpol/dobd/intelsobs/Documents/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B5%20%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%B5%20%D1%80%D0%B5%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D1%8B.pdf*

жарамды полисті алу мүмкін болмаса, онда ЕАЭО-ның барлық мемлекеттерінде жиынтығында қолданылатын бірнеше полистерді алу қажет [3]. Алайда, бұл зияткерлік меншікке қатысты құқықтарды кедендік қорғаудың әртүрлі деңгейіндегі шығындардың бірдей деңгейі ТРИПС Келісімінің кепілдік пропорционалдығы туралы талабына қайшы келеді және осы жағдайды ЕАЭО шеңберінде қайта қарастыру қажет.

ТРИПС Келісімінің 4-бөлімнің ең маңызды ережесінің бірі 58 - бабындағы – «ex officio әрекеттері» болып табылады. Бұл өкілеттіктер «ex officio» іс-әрекеттерінен тұрады, егер қызметкерлер зияткерлік меншіктің бұзылғандығы туралы prima facie дәлелдеріне ие болса, тауарларды шығаруды тоқтата тұру туралы тәуелсіз шешім қабылдауды білдіреді[7].

М.С.Е.Дж. Бронкерз, Д.В.Ф. Веркад, Н.М. МакНелистің бірлескен жұмысында «Шекарадағы шараларды билік өз бастамасы бойынша да қабылдауы мүмкін (ex officio), бірақ олар мұндай шараларды қабылдауға міндетті емес. Осыған байланысты ТРИПС Келісімі билік құқық иесінен осы өкілеттіктерді жүзеге асыруда оларға көмектесе алатын кез-келген ақпаратты талап ете алатындығын көрсетеді» - деген ой білдіреді [4].

«Ex officio» өкілеттіктеріне қатысты ЕАЭО елдерінің ұлттық заңдарын салыстыра отырып, қазақстандық заңнамадан басқа, объектілер тізілімге енгізілмеген жағдайда тауарларды шығаруды тоқтата тұру мүмкіндігіне ресей заңнамасы бойынша жол берілетінін де атап өтуге болады. Қазіргі уақытта Беларусь Республикасын қоспағанда, мүше мемлекеттердің барлық кеден органдары «ex-officio» өкілеттіктеріне ие[8]. «Ex officio» өкілеттігін қолданбағандықтан, ЕАЭО-ның кедендік аумағына алып келінген тауарлар мүше елдер арасында одан әрі еркін тасымалданады [5]. Осылайша, ЕАЭО-ның кедендік аумағына «ex officio» - өкілеттіктерін қолданудағы айырмашылықтар айқын көрінеді және бұл өкілеттікті қолдануды міндеттейтін норманы заңнамалық деңгейде енгізу қажет. Сонда ғана бұл норма кеден органдарына зияткерлік меншікті қорғау саласындағы туындаған құқық бұзушылық әрекеттеріне қатысты тиісті шараларды қолдануға мүмкіндік береді.

ЕАЭО мен ДСҰ нормаларының арасындағы қайшылықтардың туындау қаупі іс жүзінде бар, өйткені олардың реттеу салалары бір-біріне сәйкес келеді. Сонымен қатар, ЕАЭО-ға мүше елдер ДСҰ-ға әртүрлі шарттар негізінде кіргенін, сондай-ақ Беларусь Республикасы әлі күнге дейін ДСҰ-ға мүше болмағанын ескеру қажет. Тиісінше, ДСҰ және ЕАЭО шеңберінде мемлекеттердің өзіне алған халықаралық міндеттемелері сәйкес келмейді. Атап айтқанда, Қазақстанның ДСҰ-ға кіруінің негізгі шарттарының бірі ретінде бірқатар тауарлық ұстанымы бойынша тарифтік міндеттемелер – ЕАЭО-ның Бірыңғай кедендік тарифі шеңберінде ДСҰ жағдайында алып келу мөлшерлемесі қолданыстағы кедендік баждардан төмен болатын алып қоюлар тізбесі болып табылады. Қазақстан Республикасының ДСҰ және ЕАЭО бойынша міндеттемелерінің арасындағы аталған алшақтықты ескере отырып, ЕАЭО шеңберінде Қазақстан Республикасының ДСҰ-ға кіруінің құқықтық салдарын реттейтін бірқатар құжаттар қабылданды, атап айтқанда: 2015 жылғы 16 қазанда Бурабайда жасалған Еуразиялық экономикалық одақтың кедендік аумағында тауарларды әкелу мен айналыстың кейбір мәселелері туралы хаттамасы; «Қазақстан Республикасының Дүниежүзілік сауда ұйымына қосылуына байланысты кейбір мәселелер туралы» Жоғары Еуразиялық экономикалық кеңестің 2015 жылғы 16 қазандағы № 22 шешімі; «Қазақстан Республикасы Дүниежүзілік сауда ұйымына қосылу шарты ретінде қабылданған міндеттемелерге сәйкес Еуразиялық экономикалық одақтың Бірыңғай кедендік тарифі баждарының мөлшерлемелерімен салыстырғанда неғұрлым төмен кедендік алып келу баждарының мөлшерлемелерін және осындай баж мөлшерлемелерінің мөлшерлерін қолданатын тауарлардың тізбесі туралы» Еуразиялық экономикалық комиссия Кеңесінің 2015 жылғы 14 қазандағы № 59 шешімі; «Қазақстан Республикасының Дүниежүзілік сауда ұйымына қосылуына байланысты Еуразиялық экономикалық одақтың кедендік аумағында тауарларды алып келу мен олардың айналысының кейбір мәселелері туралы» Еуразиялық үкіметаралық кеңестің 2016 жылғы 12 тамыздағы № 5 шешімі[9]. Қабылданған құжаттарға сәй-

---

[7] Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, 1994. [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://wipolex.wipo.int/en/text/379915

[8] Отчет о состоянии правоприменительной практики в сфере защиты прав на объекты интеллектуальной собственности в Евразийском экономическом союзе за 2020 год. [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://u.to/zD0OHA

[9] Обязательства Республики Казахстан в ВТО. [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://atameken.kz/ru/pages/449-perechen-iz-yatij-v-sootvetstvii-s-obyazatel-stvami-respubliki-kazahstan-v-vto

кес Қазақстан Республикасы Бірыңғай кедендік тарифтен алынатын тауарлардың тізбесіне енгізілген тауарларды ЕАЭО-ға мүше басқа мемлекеттердің аумағында, олар төмендетілген кедендік баждар бойынша алып келінген жағдайда алып кетуге жол бермеу жөнінде қажетті шаралар қабылдауға міндеттеме алды.

Аталған жағдайға сәйкес ЕАЭО шеңберінде кедендік-тарифтік реттеуді жүзеге асырудың бірыңғай құқықтық негізін қамтамасыз ету мақсатында кедендік баждарының мөлшерлемелерін төмендету жөніндегі ДСҰ талаптарына сәйкес ЕАЭО кеден заңнамасын жүргізу қажеттілігін негіздейді.

Нәтижелер

Бүгінгі таңда параллель импорт Қазақстанда зияткерлік меншік құқығын бұзудың ең көп таралған түрлерінің бірі болып табылады, өйткені көптеген кәсіпкерлер осы тауарлар қандай да бір себептермен арзанырақ болатын басқа елдерден түпнұсқа тауарларды келісілмеген алып келуді жүзеге асырады[10].

Тауар белгісін түпнұсқа өнімде пайдалану тауар белгісіне «құқықтардың сарқылуы» ұғымымен тығыз байланысты болып келеді. Белгілі бір елде белгіленген айрықша құқықтың сарқылу қағидасы осы елдің аумағында құқық иесінің бақылауынан тыс қай сәттен бастап оған салынған тауар белгісімен тауар айналымы жүзеге асырылатындығын анықтайды.

Тауар белгісіне құқықтардың сарқылуы, егер бұл тауарды құқық иеленушінің өзі немесе оның келісімімен айналымға енгізілген болса, құқық иеленушінің тауарды азаматтық айналымға үшінші тұлғалардың енгізуіне тыйым салу құқығын шектеуді білдіреді.

Алайда, ЕАЭО заңнамасында ЕАЭО тауар белгісіне (Одақтың тауар белгісі) және тауар белгісіне қатысты айрықша құқықты сарқудың өңірлік қағидаты қолданылады. Айрықша құқықты бұзу құқық иеленушінің де, оның келісімімен басқа да адамдардың да ЕАЭО-ға мүше мемлекеттердің кез келгенінің аумағында азаматтық айналымға заңды түрде енгізілген тауарларға қатысты Одақтың тауар белгісін және тауар белгісін пайдалану болып табылмайды (16-тармақ)[11]. Демек, қорғалатын тауар белгісімен таңбаланған тауарлардың Одақ елдерінің бірінің аумағына импорты бүкіл ЕАЭО аумағында айрықша құқықтың сарқылуына алып келеді. Дәлірек қарасақ, Армения Республикасының Заңында айрықша құқықты сарқудың халықаралық қағидаты көзделген (14-баптың 1-тармағы)[12]. Ал, Қырғыз Республикасының Заңы бойынша халықаралық шарт ережелерінің басымдығын бекітеді (43-бап)[13]. Беларусь Республикасының «Тауар белгілері және қызмет көрсету белгілері туралы» Заңына сәйкес тауар белгісіне айрықша құқықтың өңірлік сарқылуы тікелей көзделеді (3-баптың 4-тармағы)[14].

Қазіргі уақытта Қазақстанда ЕАЭО-ға мүшелікті ескере отырып, құқықтардың сарқылуының өңірлік қағидаты қолданылады. Аталған заңның өзгеруіне байланысты тауар белгісі иелерінің құқықтарын қорғау мәселесіне қатысты сот тәжірибесі де өзгерді. Бұған дейін соттар тауар белгілері иелерінің өздеріне тиесілі зияткерлік меншік объектісін заңсыз пайдалануға тыйым салу туралы талаптарын қарастыра отырып, әдетте, құқықтардың сарқылуының халықаралық қағидатын негізге ала отырып, талаптарды қанағаттандырудан бас тартатын[15].

2015 жылдың қазан айынан бастап осы мәселе бойынша сот тәжірибесі өзгере бастады. Соңғы кездері соттар таңбаланған тауар-

---

[10] Основы охраны и защиты интеллектуальной собственности в Казахстане, 2018. [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://atameken.kz/uploads/content/files/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%8B%20%D0%BE%D1%85%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%8B%20%D0%B8%20%D0%B7%D0%B0%D1%89%D0%B8%D1%82%D1%8B%20%D0%98%D0%A1%20%D0%B2%20%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%85%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B5.pdf

[11] Зияткерлік меншік объектілеріне құқықтарды сақтау мен қорғау туралы Хаттама (Еуразиялық экономикалық одақ туралы шартқа № 26 қосымша). [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31579781#activate_doc=2

[12] Law of the Republic of Armenia of May 22, 2010 No. ZR-59 «About trademarks» (as amended on 30-03-2021). [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://www.aipa.am/en/TrademarkLaw/

[13] Закон Кыргызской Республики 14 января 1998 года № 7 «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 23.03.2020 г.). [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30223739

[14] Закон Республики Беларусь от 5 февраля 1993 года № 2181-XII «О товарных знаках и знаках обслуживания» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 18.12.2019 г.). [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30455473

[15] Судья Верховного Суда И.Калашникова: «В Казахстане созданы необходимые условия для защиты прав владельцев товарных знаков», 2017 г. [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://sud.gov.kz/rus/massmedia/sudya-verhovnogo-suda-ikalashnikova-v-kazahstane-sozdany-neobhodimye-usloviya-dlya

ды алып келуді зияткерлік меншік объектісін пайдаланудың дербес нысаны ретінде таниды және тиісінше, құқық иеленушінің тиісті рұқсатынсыз жүзеге асырылған алып келу құқық иеленушінің құқықтарын бұзу болып табылады. Аталған жағдайда, оның бұзылған құқықтарын, соның ішінде шығындарды өтеу арқылы қорғауға құқылы болды.

Мысалы, Қазақстан Жоғарғы Сотының азаматтық және әкімшілік істер жөніндегі қадағалау сот алқасының 2015 жылғы 9 желтоқсандағы қаулысымен «Р» компаниясының «К» компаниясына тауар белгісінің құқық иесінің айрықша құқықтарын бұзу туралы талабы қанағаттандырылды. Қаулыға сәйкес Қазақстан аумағына таңбаланған тауарларды алып келу Қазақстан аумағында азаматтық айналымға енгізу кезінде тауар белгісін пайдаланудың дербес нысаны болып саналатын. Бұл ретте осы қаулыға сәйкес тауар белгілерін қолдан жасау (контрафакт) және құқық иесінің келісімінсіз түпнұсқа таңбаланған өнімді алып келу (параллель импорт) тауар белгісі заңсыз пайдаланудың әртүрлі жағдайлары болып есептелді.

Жоғарғы Соттың осы шешімінен кейін параллель импорт мәселесі бойынша сот тәжірибесі біртіндеп теңестіріле бастады. Атап айтқанда, Ақтөбе облысының мамандандырылған ауданаралық экономикалық соты бастапқыда құқық иелерінің келісімінсіз таңбаланған тауарларды алып келуді жүзеге асырған кәсіпкерлердің пайдасына шешкен екі істі Ақтөбе облыстық сотының апелляциялық сот алқасы қайта қарады. Ақтөбе облыстық сотының азаматтық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасының «Г» компаниясының «К» ЖШС-не (2016 жылғы 3 мамырдағы) және «М» компаниясының «К» ЖШС-не (2016 жылғы 13 сәуірдегі) талап қоюы бойынша қаулыларына, жоғарыда аталған компаниялардың талаптарын қанағаттандырудан бас тартқан бірінші сатыдағы соттардың шешімдеріне сәйкес тауар белгісіне айрықша құқықты қорғау туралы құқық иесінің келісімінсіз таңбаланған тауарларды алып келген жауапкердің әрекеттері өзгертіліп, заңсыз деп танылды. Бұл шешімдер Қазақстан Жоғарғы Сотының жоғарыда аталған қаулысын шығару кезінде пайдаланылған дәлелдердің негізінде шығарылды[16]. Осы тұрғыда, Қазақстан Республикасында тауар белгілері иелерінің құқықтарын қорғау үшін қажетті жағдайлар жасалынып келеді.

Дәлірек келгенде, «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне кедендік реттеу және кәсіпкерлік қызмет мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2021 жылғы 5 қаңтардағы № 407-VI Қазақстан Республикасының Заңымен[17] біраз өзгерістер енгізілді. Соның ішінде, зияткерлік меншік объектілерін кедендік тізілімге тауар белгілерін енгізу рәсіміне де қатысы бар. Енді құқық иелері кеден органдарына өтініш беру арқылы тауар белгілерін зияткерлік меншік объектілерін кедендік тізіліміне енгізуге құқылы (461-бап)[18]. Бұл контрафактіні алып келуге және параллель импортқа жол бермейді. 2021 жылға дейін мұндай рәсім зияткерлік меншік құқықтарын бұза отырып, тауарларды ЕАЭО шекарасы арқылы өткізу фактісін растайтын құжатты ұсыну туралы талаппен күрделене түсті.

Іс жүзінде кеден органдары тауар белгісіне құқықтардың бұзылғанын растайтын ЕАЭО-ның кез келген елінде қабылданған сот шешімінің көшірмесін ұсынуды талап етті. Көбінесе, бұл тауар белгілерін тізілімге енгізуге кедергі келтірді, сонымен қатар контрафактіні және оның иелерінің келісімінсіз түпнұсқа тауарларды алып келу салдарын тудырды. Қабылданған түзетулермен мұндай құжаттарды ұсыну туралы талап алынып тасталады. Сондай-ақ, қазір өтініш және барлық құжаттар тек электронды нысанда берілуі мүмкін болды. Бұл сияқты жаңашылдықтар құжаттарды жинау және өтініш беру рәсімдерін жеңілдетіп қана қоймай, тауар белгілері иелерінің құқықтарын қорғауға септігін тигізеді.

Қорытынды

Қорытындылай келе, «Қазақстан Республикасындағы кедендік реттеу туралы» ҚР Кодексі ТРИПС Келісімінде қарастырылған шекара шараларының негізгі талаптарын қанағаттандырады. Сондай-ақ, шекаралық ша-

---

[16] *Параллельный импорт: интересы правообладателя превыше всего. [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34641900&pos=6;-106#pos=6;-106*

[17] *«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне кедендік реттеу және кәсіпкерлік қызмет мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2021 жылғы 5 қаңтардағы Қазақстан Республикасының № 407-VI ҚРЗ Заңы (2021.31.12. берілген өзгерістер мен толықтырулармен). [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z2100000407*

[18] *«Қазақстан Республикасындағы Кедендік реттеу туралы» 2017 жылғы 26 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының № 123-VI ҚРЗ Кодексі (2022.14.07. берілген өзгерістер мен толықтырулармен). [Электрон. ресурс]. – Қатынау режимі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37798706#activate_doc=2*

ралар арқылы зияткерлік меншік құқығын қорғау жүйесін жетілдірудің бастапқы себебі болды деп айтуға болады. Дегенімен, ЕАЭО аумағындағы зияткерлік меншік құқықтарын қорғау бойынша кедендік органдарының қызметіне қатысты туындаған мәселелер Қазақстанға да тікелей әсерін тигізеді. Себебі, Одақ аумағында кедендік қорғауды қамтамасыз ету кезінде ЕАЭО заңнамасы негізінде әрекет етеді, алайда реттеудің бір бөлігі мүше мемлекеттердің қарауында болады және ұлттық заңнамамен реттеледі. Сонымен қатар, ЕАЭО кедендік шекарасы шегінде зияткерлік меншік объектілеріне қатысты құқықтарды кедендік қорғауда «ex officio» өкілеттіктерін қолдануда, ЕАЭО мүше елдеріндегі айрықша құқықтардың сарқылу қағидаттарындағы айырмашылықтарға алып келеді. Аталған айырмашылықтарды Одақ аумағындағы мүше мемлекеттер арасында реттеудің тиімді тетігін және әдістемесін дамытуды талап етеді.

ӘДЕБИЕТ

1. Otero García Castrillón C. Protection of Intellectual Property through border measures in the European Union// ANNALI ITALIANI DEL DIRITTO D'AUTORE DELLA CULTURA E DELLO SPETTACOLO. MILANO - DOTT. A. GIUFFRÈ EDITORE, 2012. - pp. 220-267.-[electronic resource]. - available at: https://eprints.ucm.es/id/eprint/19938/1/AIDA_Castrillon.pdf

2. Fink, C. 2009. "Enforcing Intellectual Porperty Rights: an Economic Perspectives." In ICTSD (2009). The Global Debate on the Enforcement of Intellectual Property Rights and Developing Countries, ICTSD IPRs and Sustainable Development Programme, Issue Paper No.22, International Centre for Trade and Sustainable Development, Geneva, Switzerland.-[electronic resource]. - available at:https://www.files.ethz.ch/isn/102256/2009-03_fink-correa-web.pdf

3. Сорокин А.М., Сорокин М.А. Актуальные направления развития института единого таможенного реестра объектов интеллектуальной собственности Евразийского экономического союза //Азимут научных исследований: экономика и управление. – 2018. – Том 7. - № 4(25). – С.291-294

4. Bronkerz M.S.E. Dzh., Verkaz D.V.F., MakNelis N.M. Mery po obespecheniju sobljudenija prav intellektual'noj sobstvennosti Soglashenie TRIPS Soglashenie po Torgovym Aspektam Prav Intellektual'noj Sobstvennosti. Materialy TACIS, Brjussel' 2001

5. Сорокин А.М. Развитие государственных услуг в сфере таможенного контроля (на примере товаров, содержащих объекты интеллектуальной собственности). Дис. канд. экон. наук. Москва, 2017. 209 с.

REFERENCES

1. Otero García Castrillón C. Protection of Intellectual Property through border measures in the European Union// ANNALI ITALIANI DEL DIRITTO D'AUTORE DELLA CULTURA E DELLO SPETTACOLO. MILANO - DOTT. A. GIUFFRÈ EDITORE, 2012. - pp. 220-267.-[electronic resource]. - available at: https://eprints.ucm.es/id/eprint/19938/1/AIDA_Castrillon.pdf

2. Fink, C. 2009. "Enforcing Intellectual Porperty Rights: an Economic Perspectives." In ICTSD (2009). The Global Debate on the Enforcement of Intellectual Property Rights and Developing Countries, ICTSD IPRs and Sustainable Development Programme, Issue Paper No.22, International Centre for Trade and Sustainable Development, Geneva, Switzerland.-[electronic resource]. - available at:https://www.files.ethz.ch/isn/102256/2009-03_fink-correa-web.pdf

3. Sorokin A.M., Sorokin M.A. Aktual'nye napravlenija razvitija instituta edinogo tamozhennogo reestra ob#ektov intellektual'noj sobstvennosti Evrazijskogo jekonomicheskogo sojuza //Azimut nauchnyh issledovanij: jekonomika i upravlenie. – 2018. – Tom 7. - № 4(25). – S.291-294

4. Bronkerz M.S.E. Dzh., Verkaz D.V.F., MakNelis N.M. Mery po obespecheniju sobljudenija prav intellektual'noj sobstvennosti Soglashenie TRIPS Soglashenie po Torgovym Aspektam Prav Intellektual'noj Sobstvennosti. Materialy TACIS, Brjussel' 2001

5. Sorokin A.M. Razvitie gosudarstvennyh uslug v sfere tamozhennogo kontrolja (na primere tovarov, soderzhashhih ob'ekty intellektual'noj sobstvennosti). Dis. kand. jekon. nauk. Moskva, 2017. 209 c.